

به نام خدا

وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

(ایرانداک)

خلاصه گزارش طرح پژوهشی

عنوان طرح پژوهشی

توسعه و روزآمدسازی اصطلاحنامه شیمی

تاریخ شروع طرح پژوهشی	۱۳۹۵/۶/۶	تاریخ پایان طرح پژوهشی	۹۷/۲/۲۵
نام و نام خانوادگی مجری طرح پژوهشی	تقی رجیبی		
نام و نام خانوادگی همکاران طرح پژوهشی	-		

درباره طرح پژوهشی

روزآمدسازی و ویرایش مجموعه واژگان اصطلاحنامه شیمی تدوین شده در ایرانداک، موضوع این پژوهش است. نمایه‌سازان در بسیاری از موارد هنگام استفاده از اصطلاحنامه در سازماندهی اطلاعات، با اصطلاحاتی مواجه می‌شوند که آنها را در اصطلاحنامه‌های موجود نمی‌یابند. پیشرفت و توسعه علم و فناوری، افزایش انتشارات علمی، تولید واژگان و اصطلاحات جدید، تولید بانکهای اطلاعاتی جدید، واژه‌هایی که توسط جستجوگر وارد نظام سازماندهی اطلاعات می‌شود، اصطلاحاتی که از رواج می‌افتند و تغییراتی که در روابط بین مفاهیم و موضوعات ایجاد می‌شود، روزآمدسازی و گسترش روابط معنایی در اصطلاحنامه را ضروری می‌نماید. از آنجا که اصطلاحنامه شیمی ایرانداک، در چندین سال گذشته به دلایل متعدد از جمله محدودیتهای مالی و اجرایی، روزآمد نشده بود، بیم آن می‌رفت که در صورت عدم روزآمدی دچار مرگ زودرس شود. روزآمدسازی اصطلاحنامه شیمی با استفاده از واژگان کنترل شده سامانه پایگاه اطلاعات ایرانداک (گنج) و مجموعه واژگان شیمی مرکز نشر دانشگاهی و نیز مجموعه واژه‌های شیمی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی صورت گرفته است.

روش پژوهش

روزآمدسازی اصطلاحنامه‌ها، همانند تدوین اصطلاحنامه‌ها از مراحل زیر عبور می‌کند: شناخت حوزه‌های تحت

پوشش، یافتن اصطلاح‌نامه‌های مناسب و روزآمد شده، تهیه منابع تخصصی چاپی، تهیه منابع تخصصی الکترونیک، استخراج و جمع‌آوری واژگان و اطلاعات واژگانی فارسی، طراحی نقشه مفهومی و ایجاد شبکه واژگانی اولیه، تفکیک حوزه‌های مختلف و توزیع واژه‌های رده بالا بین آنها، ترجمه واژه‌های اصطلاح‌نامه موضوعی پایه زبان فارسی، ترجمه واژه‌های اصطلاح‌نامه موضوعی پایه به زبان انگلیسی، تعیین و توسعه واژه‌های اعم، اخص و مرتبط (یا وابسته)، تعیین ارجاعات (واژه‌های مرجح و غیر مرجح)، تعیین اختصارات (کوتاه‌نوشته‌ها و سرواژه‌ها)، تهیه و بررسی یادداشتهای دامنه، یکدست نمودن و هماهنگی صوری واژگان از نظر رسم‌الخط، یکدست نمودن و هماهنگی صوری واژگان از نظر جمع و مفرد، یکدست نمودن و هماهنگی صوری واژگان از نظر قواعد صرفی، یکدست نمودن و هماهنگی معنایی واژگان و پیش‌همارایی، کنترل روابط معنایی (سلسله مراتبی، مرتبط)، کنترل ارجاعات (مرجح و غیر مرجح)، کنترل کوتاه‌نوشته‌ها، کنترل روابط دوطرفه واژگان، کنترل و ویرایش خطاهای منطقی، نمایه‌های الفبایی، سلسله مراتبی و نمایه‌گردان، و بازنگری و ویرایش نهایی توسط اساتید متخصص هر حوزه به تفکیک حوزه دانش. با توجه به لزوم انطباق کار روزآمدسازی اصطلاح‌نامه با نیازهای نمایه‌سازان بخش سازماندهی و تحلیل اطلاعات پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، مجموعه‌ای از کلیدواژه‌های پرکاربرد حوزه شیمی علوم پایه، بدست آمده از اصطلاحات سامانه ویرایش پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج)، در اختیار این طرح قرار داده شد و پس از انجام بررسی‌های لازم و تعیین روابط سلسله‌مراتبی و سایر ملاحظات اصطلاح‌شناسی، به اصطلاح‌نامه افزوده شد.

یافته‌های طرح پژوهشی

اصطلاح‌نامه شیمی دو زبانه فارسی- انگلیسی که توسط پژوهشگاه ایرانداک در سال ۱۳۸۳ منتشر شد و اولین اصطلاح‌نامه تالیفی شیمی (علوم پایه) به زبان فارسی است، حاوی ۳۶۰۸ واژه اصلی است و در پروژه حاضر تعداد کل واژگان به ۷۴۳۹ واژه افزایش یافته است که شامل ۶۹۲۷ واژه مرجح و ۵۱۲ واژه غیرمرجح است. همچنین تعداد کل واژه‌های مرتبط از ۱۱۸۳۷ واژه به ۱۳۳۲۸ واژه افزایش یافته است. روزآمدسازی اصطلاح‌نامه شیمی ایرانداک با استفاده از اصطلاحات سامانه ویرایش پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج)، متعلق به پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و مجموعه واژگان شیمی مرکز نشر دانشگاهی (پورجوادی ۱۳۸۸) و نیز مجموعه واژه‌های شیمی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی، صورت گرفته است. از آنجا که اکثر واژه‌های گزینش شده برای روزآمدسازی، از پایگاه اطلاعات گنج تهیه شده‌اند، بنابر این از پشتوانه انتشاراتی مناسبی برخوردارند. همچنین واژگان شیمی و مهندسی شیمی مرکز نشر دانشگاهی یکی از منابع معتبر شیمی در نزد دانشگاہیان و محققان شیمی است.

نتیجه گیری و پیشنهادها

آمار واژه‌های اصطلاح‌نامه شیمی

واژه وابسته	واژه غیرمرجح	واژه مرجح	واژه مرجح و غیرمرجح	
۱۱۸۳۷	۴۸۱	۳۱۲۷	۳۶۰۸	قبل از روزآمدسازی
۱۴۹۱	۳۱	۳۸۰۰	۳۸۳۱	افزوده شده
۱۳۳۲۸	۵۱۲	۶۹۲۷	۷۴۳۹	نهایی

پیشنهاد می‌شود اصطلاح‌نامه روزآمد شده شیمی بر روی وبگاه ایرانداک بارگزاری شود و به صورت وب سرویس در اختیار کاربران قرار گیرد. همچنین سرویس‌های جستجو بر روی پایگاه گنج به این اصطلاح‌نامه مجهز شوند.